

NORGES INDSKRIFTER

MED DE ÆLDRE RUNER.

UDGIVNE

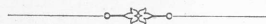
FOR

DET NORSKE HISTORISKE KILDESKRIFTFOND

VED

SOPHUS BUGGE.

I.

CHRISTIANIA.

A. W. BRØGGERS BOGTRYKKERI.

1891—1903.

Kapitel IX.

Efter den i det foregaaende meddelte Undersøgelse om Runenavnenes Oprindelse skal jeg her i Runerækkens Orden opføre de formodede oprindelige, gotiske Runenavne med Angivelse af de Formodninger om disse Runenavnets Oprindelse, som jeg i det foregaaende har søgt at begrunde. I denne Oversigt stiller jeg foran hvert Runenavn det Tal, som angiver vedkommende Runes Nummer i Runerækken, og derefter den Bogstav, ved hvilken jeg transskriberer Runen.

1 f. **fehu* »Fæ«. Omtydning af *fe*, som Runenavnenes gotiske Skaber har hørt af en Armenier som Navn paa en Form af lat. **F**. Se S. 138; jfr. ogsaa i det følgende S. 150.

2 u. **ūrus* »Urokse«. Mulig Omtydning af et fremmed (armenisk?) Bogstavnavn **ur*. Se S. 146.

3 þ. **þorns* (?) »Torn«. Mulig Omtydning af et med det georgiske Bogstavnavn *tʰan* overensstemmende fremmed Navn paa en Bogstav for *tʰ*. Dog dette meget usikkert. Se S. 139 f.

4 a. **ansus* »Aas (d. e. en af Æserne)«. Mulig Omtydning af et ældre gotisk Navn paa Runen **a**: **ans*, Akkus. **an*, hvilket igjen da synes at gjengive georg. *an* som Navn paa Bogstaven for *a*. Se S. 140 f.

5 r. **raida* »Ridning«. Mulig Omtydning af et formodet armen. **rae-d* (-*d* demonstrativt Affiks), jfr. georg. *rae*, armen. *ra* som Navn paa *r*. Se S. 141.

6 k. **kauns* »Byld«. Omtydning af georg. *kan* (jfr. armen. *ken*), Navn paa Bogstaven *k*. Se S. 138 f.

7 g. **giba* »Gave«. Omtydning af enten græsk *γῖ* eller af armen. *kē* som Navn paa græsk *Chi*. Se S. 146 f.

- 8 **w.** **winja* »Græsgang«. Omtydning af georg. *win*, Navn paa Bogstaven *w*. Se S. 136.
- 9 **h.** **hagal* »Hagl«. Omtydning af **ha gall-* »det galliske *ha*«, en Galaters Benævnelse paa den latinske Bogstav **H**. Se S. 129.
- 10 **n.** **naups* »Nød«. Omtydning af armen. **nu-d* (-*d* demonstrativt Affiks), jfr. armen. *nu*, Navn paa Bogstaven *n*. Se S. 142.
- 11 **i.** *īs*, Akkus. *īs*, »Is«. Omtydning af ældre got. **īs*, Akkus. **ī*, Navn paa Bogstaven *i*, som i Latin hed *i*. Se S. 124 f.
- 12 **j.** **jēr* »Aar«. Mulig Omtydning af et fremmed (armenisk?) Bogstavnavn **jer*, brugt som Navn paa latinsk *g*. Se S. 146.
- 13 **iu.** **ius*, Akkus. **iu*, »Barlind«. Omtydning af armen. *hiun* eller *iun* som Navn paa Ypsilon. Se S. 137 f.
- 14 **p.** **perpra* med Ordbetydning »et Slags Dans«. En under Indflydelse af gotiske Ord paa *-pra* foretagen Omtydning af georg. *par*, Navn paa Bogstaven *p*. Omtydningen er paavirket af armen. *par* »Dans«, *parel* »danse«. Se S. 143 ff.
- 15 **x.** **ilx* »Elg«. Omtydning af *ix*, det latinske Navn paa Bogstaven **X**. Se S. 148.
- 16 **s.** **sōjil* »Sol«. Sandsynlig Omtydning af et fremmed Bogstavnavn paa *s*, der ligesom georg. *dzil* og *dsil* (Navne paa Bogstaverne *dz* og *ds*) har endt paa *-il*. Se S. 147.
- 17 **t.** **tius*, Akkus. **tiu* (Navn paa en Gud). Omtydning af armen. *tiun*, Navn paa Bogstaven *t*. Se S. 136 f.
- 18 **b.** **berkna* »Birkekrat« (i Ordbetydning ialfald nær beslægtet med »Birk«). Oversættelse af det græske Bogstavnavn *βῆρα*, som hørtes af en Galater og som af en Goter blev sat i Forbindelse med det galatiske Ord for »Birk«, som begyndte med *bet-*. Se S. 127 f.
- 19 **e.** **ehws*, Akkus. **ehw*, »Hest«. Maaské Omtydning af armen. *ē*, der hørtes som Navn paa den græske Bogstav Eta. Se S. 147.
- 20 **m.** *manna*, Dativ **mann*, »Mand«. Omtydning af georg. *man*, Navn paa Bogstaven *m*. Se S. 135 f.
- 21 **l.** **lagus* (i Salzburg-Hskr. *laaz*) »Vand«. Omtydning af georg. *las*, Navn paa Bogstaven *l*. Se S. 139.
- 22 **ŋ.** **Ingus* (Navn paa en guddommelig Heros). Dannet af en Goter uden fremmed Forbillede som Navn paa den Rune, der betegnede det nasale *gg* eller Stavelsen *igg* (efter Ulfilas Skrivemaade). Se S. 124.
- 23 **o.** **ōpal* »arvet Eiendom«. Omtydning af armen. **ō-d ail* »det O der, et andet«, Betegnelse for Omega. Se S. 142 f.
- 24 **d.** **dags*, Akkus. **dag*, (i Salzburg-Hskr. *daaz*) »Dag«. Omtydning af armen. *da*, Navn paa Bogstaven *d*. Se S. 139.

Hvis de i det foregaaende fremsatte Forklaringer af gotiske Runenavne som Omtydninger af fremmede Bogstavnavne, der gjenfindes i Armenisk eller Georgisk, er rigtige, saa kan forskjellige Slutninger om den Sprogform, som de ældste Runenavne har tilhørt, gjøres af disse Forklaringer.

Runenavnet **ansus* forudsætter ved min Forklaring af Navnet (S. 140 f.), at Runenavnets oprindelige Sprogform var gotisk, ikke fællesgermansk. Det samme har jeg i det foregaaende sluttet af Runenavnene **ilx*, **þorns* (?), *īs*.

Runenavnene **tius* og **ius* sammenholdt med de armeniske Bogstavnavne *tiun* og *hiun* viser, at disse Runenavne oprindeligt har havt Tvelyden *iu*, som vi finder i det gotiske Sprog, og ikke *eu*.

Runenavnet **lagus* viser sammenholdt med det georgiske Bogstavnavn *las* (som udtales med stemmeløst *s*), at det særlig gotiske Nominativmærke *-s* (ikke *-z*) her er oprindeligt.

Hvis Runenavnet **ōþal* er opstaaet ved Omtydning af armen. **ō-d ail*, viser Runenavnet den gotiske Overgang fra *d* til *þ* i Udlyd.

Jeg har antaget Runenavnet **fehu* (i Salzburg-Hskr. *fe*) for Omtydning af *fē*, som er det armeniske Navn paa Bogstaven *f*. Men de armeniske Ord, som begynder med *f*, er for det meste Laanord og alle yngre end den Tid, paa hvilken Runenavnene blev dannede. Derfor maa jeg formode, at det Bogstavnavn *fē*, som Runenavnens gotiske Opfinder hørte af en Armenier, dengang ikke tilhørte den Bogstav *f*, som nu findes i det armeniske Alfabet, men det latinske Bogstavtegn, som altsaa var kjendt af Goterens armeniske Læremester.

**fehu* sammenholdt med armen. *fē* synes at vise, at *h* i gotisk Indlyd dengang var Aandelyd og ikke stemmeløs Spirant.

Det samme fremgaar for Fremlydens Vedkommende af Runenavnet **hagal*, ligesom af Runetegnet **H**, som stammer fra det latinske Bogstavtegn for *h*.

Runenavnet **ōþal* viser i sin Endelse gotisk og ikke fællesgermansk Form.

Runenavnet **dags* synes sammenholdt med det armeniske Bogstavnavn *da* at vise, at Runen for **d** i Gotisk, dengang Runeskriften hos Goterne først blev anvendt, betegnede det egentlige *d* i Fremlyd, ikke *ð*.

Runenavnet **lagus*, sammenholdt med det georgiske Bogstavnavn *las*, og Runenavnet **dags*, Akkus. **dag*, sammenholdt med det armeniske Bogstavnavn *da*, viser, at postvokalisk *g* i de ældste Runenavnens Sprogform udtaltes som svage Spiranter.

Hvis Runenavnet **giba* er Omtydning af det græske Bogstavnavn *χī* eller af det armeniske Bogstavnavn *kē*, saa viser dette, at *g* i Fremlyd i dette Runenavn blev udtalt som Spirant, hvilket allerede fremgaar af Runetegnet.